

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เห็นว่าควรจะเสนอเนื้อหาสาระสำคัญต่างๆ ที่ประกอบด้วย หัวข้อตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.3 การพัฒนาหลักสูตร
 - 1.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.5 ลักษณะหลักสูตรที่ดี
 - 1.6 การประเมินผลหลักสูตร
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 2.1 ความสำคัญ
 - 2.2 วิสัยทัศน์
 - 2.3 คุณภาพผู้เรียน
 - 2.4 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3

3. การอนุรักษ์โบราณสถาน
 - 3.1 ประวัติการอนุรักษ์โบราณสถาน
 - 3.2 ความหมายของโบราณสถาน
 - 3.3 ประเภทของโบราณสถาน
 - 3.4 สาเหตุความเสื่อมของโบราณสถาน
 - 3.5 ความหมายของการอนุรักษ์
 - 3.6 คุณค่าและประโยชน์ของโบราณสถาน
 - 3.7 ภูมิหลังของอำเภอพระพุทธบาท
 - 3.8 พระราชพงศาวดารพระพุทธรบาท
 - 3.9 โบราณสถานที่สำคัญบริเวณพระพุทธรบาท
4. จิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น
 - 4.1 ความหมายจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

- 4.2 ความสำคัญจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น
- 4.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนในการอนุรักษ์โบราณสถาน
- 4.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น
- 4.5 กิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.1 ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.2 วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา และเป็นเครื่องมือและเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เศรษฐกิจที่กำลังเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วตลอดการเมือง และการปกครองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตรมีความหมาย หรือคำนิยามและประสบการณ์ของนักศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาแต่ละท่านดังนี้

วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 19) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า หลักสูตรไว้ 2 ประการ คือ กลุ่มวิชา หรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน หรือหลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ ในการเรียนทั้งมวลที่นักเรียนพึงได้รับจากโรงเรียน

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 14) ได้กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการหรือแผนข้อกำหนดอันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรม และวัสดุต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้เก้กัตตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง

กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 27-28) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานที่ศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

ทาบา (Taba, 1962, p. 10) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง แผนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายของการเรียนรู้ และจุดประสงค์ของการเรียนเฉพาะเจาะจงเป้าหมายและ

จุดประสงค์เหล่านี้เป็นเครื่องชี้แนวทางการเลือกและจัดเนื้อหาบ่งชี้ถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งประเมินผลด้วย

เซลอร์, และอเล็กซานเดอร์ (Sayior, & Aiexander, 1952, อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2540, หน้า 7) หลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทางที่โรงเรียนปรารถนา

คราวน์, และคราวน์ (Crow, & Crow, 1980, p. 250) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งใน ด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

จากความหมายของหลักสูตรที่ได้กล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง เนื้อหา สาร และมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะของการพัฒนาตนเอง

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในตัวของการพัฒนาหลักสูตรควรพิจารณาถึงการวางองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญที่สามารถกำหนดแนวทางในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้อง มีความสัมพันธ์ กัน ซึ่งสังกัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 244) ได้เสนอว่า ควรแบ่งหลักสูตรออกเป็น 7 ส่วน คือ

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาในชุมชน
6. การประเมินผล
7. การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

และสัมพันธ์กับกรมวิชาการ (2545) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร มีดังนี้ ความสำคัญ วิสัยทัศน์ โครงสร้าง คุณภาพผู้เรียน สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้อิง ช่วงชั้น กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้

นอกนั้น เคอร์ (Kerr, 1989, pp.16-17) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน คือ

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. เนื้อหาความรู้
3. ประสบการณ์การเรียนรู้
4. การประเมินผล

ซึ่งสอดคล้องกับทาบา (Taba, 1962, p. 14) ได้สรุปว่าหลักสูตรควรจะประกอบด้วย องค์ประกอบดังนี้คือ

1. จุดหมายกับวัตถุประสงค์
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เรียนรู้
3. รูปแบบการเรียนการสอน
4. การประเมินผลการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	18 ก.ค. 2555
เลขทะเบียน.....	247356
เลขเรียกหนังสือ.....	

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องชี้นำทาง หรือแผนในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ตลอดจนเป็นตัวกำหนด ทิศทาง การจัดการศึกษาให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร

นักวิชาการ และนักศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า คือการ พยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ อรสา ปราชญ์นคร (2525, หน้า 116) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การ เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดหมาย การดำเนินการ เรียนการสอน และอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายใหม่ที่ได้ออกไว้ สอดคล้องกับสมพิศ วงษ์แหยม (2535, หน้า 14) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การสร้างหลักสูตร หรือการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยหลักสูตรใหม่จะต้องมีเนื้อหาสาระ โครงสร้าง กระบวนการ และองค์ประกอบต่าง ๆ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของแต่ละท้องถิ่น และกาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 291) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ส่วนกรมวิชาการ (2540 ก, หน้า 31-32) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม การปรับ หรือเพิ่มเติม รายละเอียด เนื้อหาวิชา การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรคือ การสร้างการปรับปรุงและ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ในลักษณะการเพิ่มรายละเอียด หรือการปรับ กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ผู้ที่พัฒนาหลักสูตรจึงควร ศึกษาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโดยละเอียดสำหรับเป็นแนวทาง ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ หลายขั้นตอน ซึ่งยังมีนักการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้และกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ดังต่อไปนี้

นักการศึกษาไทย เช่น ชำรง บัวศรี (2532, หน้า 135-136) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า การจัดทำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาตินั้น จะต้องจัดทำหลักสูตรต้นแบบเสียก่อน เพื่อนำไปทดลองและแก้ไขจนแน่ใจว่าสามารถนำไปใช้ได้ทั่ว ๆ ไป พร้อมทั้งเสนอแนะขั้นตอนในการจัดทำดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร
2. กำหนดจุดหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
4. การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
5. การเลือกเนื้อหาวิชา
6. การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
7. การกำหนดประสบการณ์เรียนรู้
8. การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
9. การกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้

นอกจากนี้กรมวิชาการ (2540, หน้า 11) กล่าวว่า การปรับปรุงหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบันได้กระทำกันอย่างละเอียด ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษา สำนวญปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง
2. ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยหลักสูตร และสภาพการใช้หลักสูตรในปัจจุบัน
3. ศึกษาแนวคิด รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดรูปแบบหลักสูตร
4. ยกร่างหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการทดลองจนหลักเกณฑ์การใช้

หลักสูตร

5. กำหนดจุดประสงค์ และรายละเอียดของกลุ่มวิชาและรายวิชา
6. กำหนดระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผล
7. จัดทำเอกสารประกอบการใช้หลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน
8. ทดลองและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ปรับปรุงแก้ไขจากผลของการทดลอง
9. ประกาศใช้หลักสูตรทั่วประเทศ
10. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76-77) เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ระบบร่างหลักสูตร

1.1 สิ่งกำหนดหลักสูตรคือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

1.2 รูปแบบหลักสูตรหลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว ก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรบูรณาการ เป็นต้น

1.3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้วก่อนจะนำไปใช้ ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพโดยอาจจะใช้การสัมภาษณ์ หรือ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการทดลองใช้หลักสูตรนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

1.4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ก่อนนำไปใช้ต้องอาศัยการจัดทำหลักสูตรที่ชัดเจนอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอนได้แก่

2.1 การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้ไข แล้วเสนอหน่วยงานบังคับบัญชาให้ความเห็นชอบและสั่งการ

2.2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึง สิ่งต่างๆ ดังนี้

2.2.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.2.2 การเตรียมงบประมาณ

2.2.3 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

2.2.4 วัสดุหลักสูตร

2.2.5 บริการสนับสนุนอาคารและสถานที่

2.2.6 ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา

2.2.7 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

2.3 ดำเนินการใช้หลักสูตร และการบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดตั้งที่ว่าหลักสูตรแม้จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็มีความหมาย และไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง

3. ระบบการประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร หรือกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีขั้นตอนและกระบวนการดังนี้

3.1 วางแผนประเมินผลหลักสูตรเป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรจะประเมินใน ส่วนใด เช่น การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารหลักสูตรของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลสำเร็จ การศึกษา เป็นต้น

3.2 การเก็บข้อมูลได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยใช้เครื่องมือ และวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้จัดเป็นหมวดหมู่วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูล

3.4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์แล้ว โดยใช้การตีความอธิบาย และลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆ เพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่างๆ ของหลักสูตรต่อไป

จากขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาหลักสูตรในภาพรวมที่กล่าวมานี้สามารถนำไปปรับใช้ใหม่ให้เหมาะสมกับการจัดการทำรายละเอียดของรายวิชาต่างๆ รวมทั้งได้จัดทำรายวิชาท้องถิ่น ในการปรับใหม่นั้น อาจกำหนดขั้นตอนโดยสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรโดยการพัฒนาโครงร่างของหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย ความสำคัญ คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้ แล้วประเมินโครงร่างหลักสูตร และปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1962, p. 12) กล่าวถึง ขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ข้อ ดังนี้

1. สำรวจปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ครูควรจะต้องนำมาสอน
4. จัดลำดับขั้นตอน แก้ไขปรับปรุงขอบข่ายเนื้อหาสาระที่คัดเลือกไว้
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ
6. จัดลำดับ ขั้นตอนและแก้ไขปรับปรุงประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดเนื้อหาสาระ หรือประสบการณ์ที่ต้องการประเมินว่า ได้มีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ลักษณะหลักสูตรที่ดี

หลักสูตรที่ดี ย่อมส่งผลดีต่อการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน คือหลักสูตรที่ดีเป็นแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนนำไปปฏิบัติได้ดีมีประสิทธิภาพ ทางด้านครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้เกิดผลดีต่อผู้เรียน หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. หลักสูตรควรมีความคล่องตัวและสามารถปรับปรุง และยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

2. หลักสูตรควรเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนการสอน ได้บรรลุตามความมุ่งหมาย
3. หลักสูตรควรได้รับการพัฒนาจากคณะบุคคลหลายฝ่าย เช่น ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารนักวิชาการ ได้มีส่วนร่วมและรับรู้ในการจัดทำหลักสูตร
4. หลักสูตรจะต้องได้ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษาแห่งชาติ
5. หลักสูตรควรมีกิจกรรมกระบวนการ และเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์ เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และพัฒนาการเรียนในทุกๆ ด้าน
6. หลักสูตรควรบอกแนวทาง ด้านสื่อการสอน การใช้สื่อ การวัด และประเมินผล ไว้อย่างชัดเจน
7. หลักสูตรควรมีลักษณะที่สนองความต้องการ ความสนใจทั้งของนักเรียนและสังคม
8. หลักสูตรควรส่งเสริมความเจริญงอกงามในตัวผู้เรียนทุกด้าน รวมทั้งส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
9. หลักสูตรควรชี้แนะแนวทางกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูน ความรู้ ทักษะและเจตคติ ได้ด้วยตนเอง จากสื่อต่างๆ ที่อยู่รอบตัว
10. หลักสูตรควรจัดทำมาจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ อย่างรอบคอบ เช่น ข้อมูลทางด้านปรัชญาการศึกษา จิตวิทยา สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น
11. เป็นหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเนื้อหา และกิจกรรมต้องเหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียน
12. เนื้อหาประสบการณ์ต้องสอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตของผู้เรียนต้องเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การประเมินผลหลักสูตร

ปัจจัยสำคัญหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรคือ การประเมินผล ซึ่งการประเมินผลเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลในการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพัฒนารวมกันเพื่อทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนานั้นเป็นหลักสูตรที่ดี หรือมีส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไข ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 195) กล่าวว่า การประเมินการใช้หลักสูตรเป็นการตรวจสอบว่า หลักสูตรนำไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทำอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลการประเมินอาจใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช่

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 220) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร เป็นการเตรียมข้อสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในระยะต่างๆ ของการพัฒนาหลักสูตร ข้อสนเทศดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับโปรแกรมที่สมบูรณ์ทั้งหมดหรือองค์ประกอบเพียงบางส่วน

เวอร์เทิน, และแซนเดอร์ส (Worthen, & Sanders, 1973, p.19) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า จุดหมาย และประโยชน์ที่ได้การประเมินผลมีลักษณะเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของผลผลิต วิธีการ รับจากโครงการ โดยเน้นในเรื่องการตัดสินคุณค่าของสิ่งดังกล่าว

เกย์ (Gay, 1991, p. 3) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบในขั้นของการตัดสินใจก่อนที่จะถึงจุดหมาย

ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจะเกิดผลและประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้กลยุทธ์และเครื่องมือในการประเมินที่ถูกต้องเหมาะสม

ระยะของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรนั้น จะต้องมีการดำเนินการอย่างมีระบบ และเป็นขั้นตอนที่แน่นอนเนื่องจากการประเมินผลอาจเกิดการผิดพลาดได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 217) ได้กล่าวว่าระยะเวลาการประเมินผลการใช้หลักสูตรสรุป สามารถทำได้ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินการสร้างหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ระยะระหว่างการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ และระยะหลังการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

ซึ่งสอดคล้องกับใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 193-194) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตรควรมีการดำเนินเป็นระยะๆ ทั้งนี้เนื่องจากข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของหลักสูตรอาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยและในระยะต่างกัน การประเมินหลักสูตรที่ดีควรจะมีการตรวจสอบเพื่อลดปัญหา โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้
2. การประเมินหลักสูตรในระหว่างการดำเนินการใช้
3. การประเมินหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตร

จากขั้นตอนระยะต่างๆ ของการประเมินหลักสูตร ควรมีการประเมินตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ควรปรับปรุงในด้านใด จะได้ปรับปรุงแก้ไขได้เหมาะสมเมื่อปรับปรุงและนำไปใช้แล้ว ควรสรุปผลตัดสินอีกครั้งหนึ่งว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น ควรจะดำเนินใช้ต่อไปหรือควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การบรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ หรือควรยกเลิก

ขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรควรมีการยึดรูปแบบของการประเมินที่แน่นอน หลากหลาย เพื่อให้การประเมินนั้นประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ดังที่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 197-202) กล่าวไว้ว่า ในการประเมินผลนั้น ผู้ประเมินผลควรดำเนินตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบดังนี้คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนก่อนว่า จะประเมินในส่วนตัวหรือเรื่องใด เช่น ต้องการประเมินผลเอกสารหลักสูตร ประเมินผลระบบการบริหาร ประเมินผลการสอนของครู ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เป็นต้น

2. การวางแผนออกแบบการประเมินผล ถ้าไม่มีการวางแผนอย่างดีและรัดกุมแล้วผลที่ได้อาจไม่ดีเท่าที่ควร สิ่งที่ผู้ประเมินต้องตัดสินใจ คือ 1) การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2) การกำหนดแหล่งข้อมูล 3) การพัฒนาเครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน 5) การกำหนดเวลา

3. ชั้นเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ประเมินผลเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบขอบข่ายและระยะเวลาที่กำหนดไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานประเมินผล ถ้าผู้ประเมินต้องอาศัยผู้อื่นเป็นผู้ช่วยหรือลูกมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะมาช่วยด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินผลควรกำหนดวิธีการจัดระบบข้อมูลโดยอาจจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และพิจารณาเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ที่เหมาะสม

5. ขึ้นรายงานผลประเมินหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้ประเมินจะต้องรายงานและเสนอผลงานการประเมินโดยพิจารณาตัดสินว่าจะให้ออกมาในรูปแบบใด เป็นความเรียงหรือในรูปกราฟ

รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 207-242) กล่าวว่า ในเรื่องรูปแบบของหลักสูตร มีนักวิชาการได้เสนอแนะไว้หลายท่าน เพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการในปัจจุบัน รูปแบบของการประเมินหลักสูตรสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

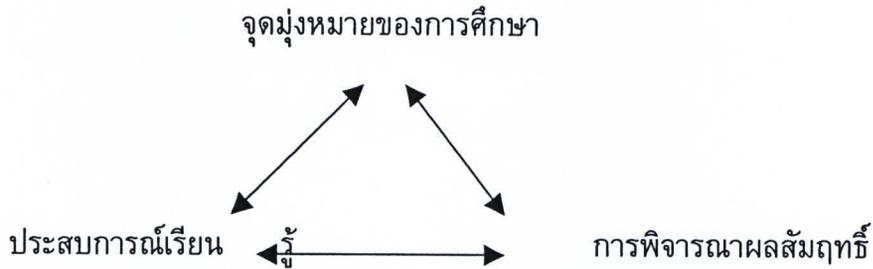
1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้คือ รูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซง (puissance analysis technique) มีรายละเอียดดังนี้

เป็นวิธีการประเมินเอกสารหลักสูตรหนึ่งทีวิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ส่วนของหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน แล้วใช้สูตรของปุยแซงค้ในการคำนวณ เมื่อได้ตัวเลขหรือผลการคำนวณก็นำมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้เพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตรว่าอยู่ระดับใด

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal attainment model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) ทาบา (Taba) แฮมมอน (Hammond) และครอนบาค (Cronbach) เช่น

2.1 รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ (Tyler Model Evaluation) ไทเลอร์ (Tyler, 1950, pp.110-125) มีเป็นผู้วางรากฐานการประเมินผลหลักสูตรนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1930

และได้ให้คำนิยามของการศึกษาว่า “การศึกษา” คือ การเปลี่ยนพฤติกรรมดังนั้นการประเมินผลหลักสูตร จึงเป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งใจไว้หรือไม่ ไทเลอร์มีความเห็นว่ากระบวนการจัดการศึกษานั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือ จุดหมายของการศึกษา ประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ทั้งสามส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์กัน ดังภาพ 2 ต่อไปนี้

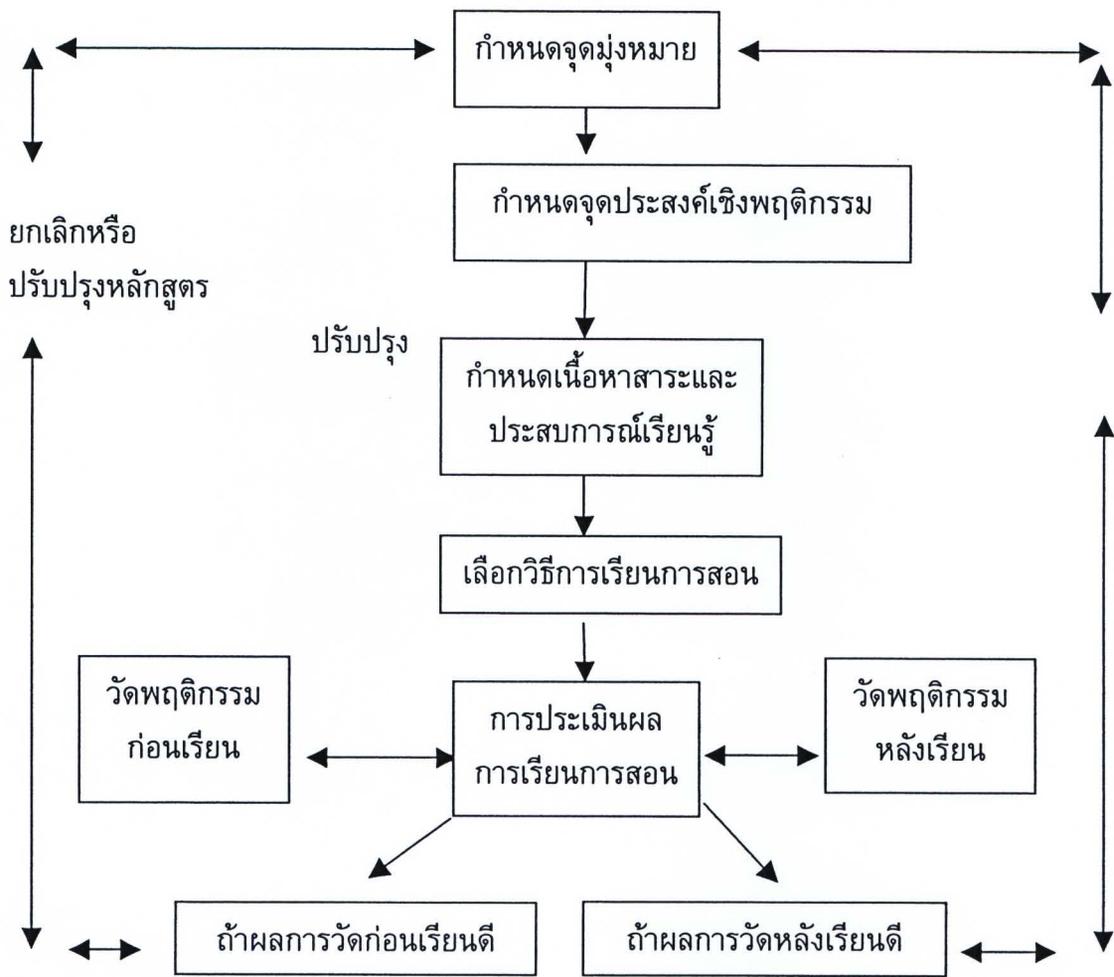

ภาพ 2 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์
ที่มา : (Tyler, 1950, p. 110)

จุดหมายของการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ซึ่งถือว่าการประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน โดยมีการประเมินผลดังนี้

1. กำหนดจุดหมายกว้างๆ โดยวิเคราะห์ทรัพยากรของจุดหมาย คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระขอบเขตของจุดหมาย คือ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดหมายเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลัง
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผลโดยใช้วิธีการต่างๆ หรือการทดลองผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
6. ถ้าไม่บรรลุจุดหมายที่วางไว้ จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดหมายที่วางไว้ ก็อาจจะใช้ผลสะท้อนกลับของหลักสูตรนั้นเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการกำหนดจุดหมายหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าของหลักสูตร

จากลำดับขั้นตอนการเรียนการสอน และการประเมินผลดังกล่าวเขียนเป็นแผนภาพได้ดังแผนภาพ 3 ดังนี้

ภาพ 3 ขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตร
 ที่มา : (Tyler, 1950, p. 115)

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแซมมอนต์ มีแนวความคิดการประเมินหลักสูตร โดยมีส่วนยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้ายไทเลอร์ แต่แซมมอนต์ได้เสนอต่างจากไทเลอร์ ว่าการประเมินผลควรประเมินองค์ประกอบต่างๆ ในรูปของปฏิสัมพันธ์ ของมิติต่างๆ ที่อยู่ในภาวะแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติใหญ่ แต่ละมิติจะประกอบไปด้วยตัวแปรที่สำคัญอีกหลายตัวแปร มิติทั้ง 3 ได้แก่ มิติด้านการสอน มิติด้านสถาบัน และมิติด้านพฤติกรรม ดังแผนภาพ 4

มิติที่ 2 ด้านสถาบัน

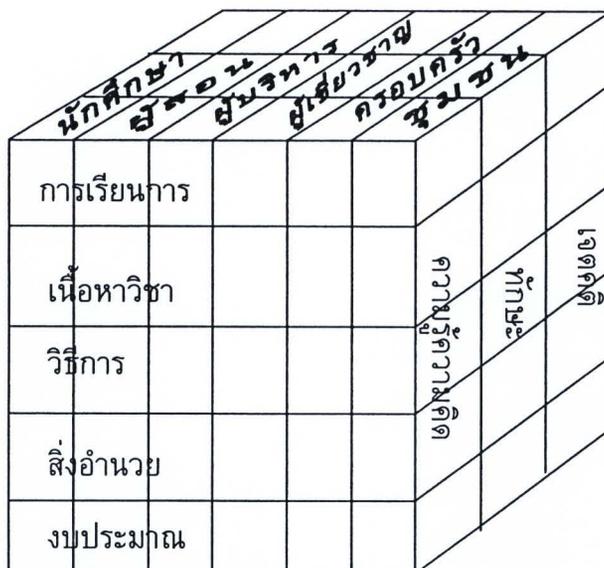
มิติที่ 3 ด้าน

พฤติกรรม

มิติที่ 1 ด้าน

การเรียนรู้

การสอน

ภาพ 4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ

ที่มา : (Hammond, 1969, p. 120)

2.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (goal free evaluation model) เป็นรูปแบบการประเมิน ที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดตามความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมิน และต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Scriven)

2.4 รูปแบบการประเมินผลหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (criterion model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้เกณฑ์เป็นหลักแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทใช้เกณฑ์ภายในเป็นหลัก ได้แก่ การประเมินกระบวนการต่าง ๆ ที่ช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุผล และประเภทใช้เกณฑ์ภายนอกเป็นหลัก ได้แก่ การประเมินผลของวัตถุประสงค์ที่บรรลุผล เช่น การประเมินผลผลิต ผู้นำในแนวคิดรูปแบบประเมินประเภทนี้ ได้แก่ สคิเวน (Scriven) และสเตค (Stake) ในที่นี้ขอยกตัวอย่าง รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นการบรรยายและการตัดสินคุณค่าโปรแกรมการศึกษาซึ่งเป็นการบรรยายสิ่งที่ถูกประเมินโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ในการตัดสินคุณค่า ประกอบ ด้วยกิจกรรมหลัก 2 ประการ คือ การบรรยายและการตัดสินใจนั้นคือ การบรรยายจะเป็นการอธิบายลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ กัน ส่วนการตัดสินใจจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน (standard) ในการเปรียบเทียบ สเตคจึงเสนอข้อมูลที่จะพิจารณาการประเมินผลหลักสูตรมี 3 ด้าน คือ

1. ด้านสิ่งที่มาก่อนหรือสภาพก่อนเริ่มโครงการ (antecedents) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อ คือ บุคลิกนิสัยของนักเรียนและครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียน ลักษณะของชุมชน

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นขั้นของการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม

3. ด้านผลผลิต หรือผลที่ได้รับจากโครงการ (outcome) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครูและผลที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

จากข้อมูลที่รวบรวมมา 3 ประเภทนี้ ผู้ประเมินจะต้องตั้งผลที่คาดหวังเอาไว้ก่อน แล้วจึงสังเกตหรือทดสอบผลที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้นรูปแบบของการประเมินหลักสูตรของสศศ จึงอาจแสดงให้เห็นดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 เกณฑ์การวิเคราะห์หลักสูตรและข้อมูลที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรของสศศ

เกณฑ์ในการวิเคราะห์หลักสูตร	ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร		
	ผลที่คาดหวัง	ผลที่เกิดขึ้น	เกณฑ์มาตรฐาน การตัดสินของบุคคลต่างๆ
ก. สิ่งทีมาก่อน			
- บุคลิกและนิสัยของนักเรียน			
- บุคลิกและนิสัยของครู ฯลฯ			
ข. กระบวนการเรียนการสอน			
- การสื่อสาร			
- การจัดแบ่งเวลา ฯลฯ			
ค. ผลผลิต			
- ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน			
- ทักษะของนักเรียน ฯลฯ			

ที่มา : (Robert E. Stake, 1957, p. 123)

2.5 รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (decision model) เป็นรูปแบบที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบของ สตัฟเฟิลบีม และโพรวิส ในที่นี้ขอยกตัวอย่างรูปแบบการประเมินของชิปปี้ ของสตัฟเฟิลบีม ซึ่งรูปแบบนี้ได้เสนอรูปแบบการประเมินข้อมูล 4 ด้าน คือ

1. การประเมินบริบท (context evaluation) คือ การประเมินสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม ปัญหาและความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไร จึงจะสนองความต้องการและปัญหาที่ประสมอยู่ การประเมินหลักสูตรนี้จะประเมินในเรื่อง จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตร

2. การประเมินปัจจัยตัวป้อน (input evaluation) คือ การประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากรนักเรียนอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบดูว่าปัจจัยตัวป้อนเหล่านี้เป็นอย่างไร มีผล หรือมีส่วนช่วยในการใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่อย่างไร

3. การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตร ในขั้นปฏิบัติการ หรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่ากิจกรรม หรือ กระบวนการต่างๆ ของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่

4. การประเมินผลผลิต (product evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้นเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรโดยตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติ ตรงตามจุด มุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใดซึ่งอาจจะพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของผู้เรียน

จากแนวคิดการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าว สามารถเขียนแสดงความสัมพันธ์ ของการประเมินได้ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 ประเภทและความสัมพันธ์ของสตัฟเฟิลบีมต่อสิ่งที่คาดหวังและสิ่งที่เป็นจริง

	ความคาดหวัง	ความเป็นจริง
เป้าหมาย	การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน (ประเมินบริบท) 1	การตัดสินใจในผลสำเร็จ (ประเมินผลผลิต) 4
วิธีการ	การตัดสินใจในการออกแบบดำเนินการ (ประเมินปัจจัยเบื้องต้น) 2	การตัดสินใจในการใช้วิธีดำเนินการ (ประเมินกระบวนการ) 3

ที่มา : (Stufflebeam, 1971, p.154)

การดำเนินการประเมินเป็นขั้นตอนตามลำดับ เพื่อกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร เลือกวิธี การที่เหมาะสม เมื่อนำหลักสูตรไปใช้ประเมินกระบวนการเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการ ดำเนินการ ขั้นตอนสุดท้ายเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการหลักสูตรประเมินผลผลิต และสามารถทำ การประเมินเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ได้ แสดงดังตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 วิธีการประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้

บริบท	ปัจจัยเบื้องต้น	กระบวนการ	ผลผลิต
1. บรรยายสภาพ แวดล้อม	บรรยายและวิเคราะห์ ทรัพยากรมนุษย์และ	รวบรวมข้อมูลโดย เฉพาะสำหรับการ	กำหนดเกณฑ์การ วัดที่สัมพันธ์กับ
2. วิเคราะห์สาเหตุ ที่ทำให้เกิดความ แตกต่างระหว่าง สิ่งที่คาดหวังกับ สิ่งที่เป็จริง	วัสดุที่เหมาะสมยุทธวิธี การแก้ปัญหาและการ ออกแบบกระบวนการ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นไปได้	ตัดสินใจในโครงการ และกระบวนการ ที่เป็นจริง	วัตถุประสงค์โดย การเทียบผลการวัด กับเกณฑ์มาตรฐาน และแปล ความหมายผลผลิต ในรูปของข้อมูลที่ได้ จากองค์ประกอบทั้ง 3 เป็นพื้นฐาน

ที่มา : (Stufflebeam, 1971, p.154)

จากที่ได้ศึกษารูปแบบประเมินผลหลักสูตร ผู้วิจัยเลือกที่จะประเมินระหว่างการใช้ หลักสูตร โดยพิจารณาความสนใจในการเรียนและหลังการใช้หลักสูตร โดยพิจารณาในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดพระพุทธรบาทและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

จากการพัฒนาหลักสูตรเรื่องรักษพระพุทธรบาท อำเภพระพุทธรบาท สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นั้นเมื่อพิจารณาแล้ว พบว่าขอขยายเนื้อหาเป็นเรื่องของประวัติความ เป็นมาอาณาจักรโบราณ ที่เกี่ยวข้องในรายละเอียดด้านโบราณสถานโบราณวัตถุในท้องถิ่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พบว่าเพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักสูตรของหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ความสำคัญ

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี การศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็น สหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกันได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีซึ่งเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ คือ

1. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และศาสนา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ

2. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่างๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางการสืบสวนสอบสวน ทักษะการสื่อสารทักษะการแสวงหาความรู้ การสืบค้น เป็นต้น

3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตย และความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง ฟังตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมกำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มดังนี้

1. เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ โดย

- นำความรู้จากอดีต มาสร้างความสำเร็จในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

- นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความสำเร็จ ในกระบวนการก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

- นำความรู้เรื่องการเมือง การปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครองชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติของตน

- นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการมาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

- นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

- นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคม และกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐานควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้ที่มีความหมายเพื่อการตัดสินใจ การสำรวจ สอบสวน การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และนำพาดตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนสู่โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2. ได้บูรณาการสรรพความรู้กระบวนการ และปัจจัยต่างๆ เพื่อให้การเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่น และประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อน และผู้ใหญ่สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

คุณภาพผู้เรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเป้าหมาย/ความคาดหวังที่สำคัญคือ ให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี ในวิถีชีวิตประชาธิปไตยภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การที่จะบรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวนี้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความรู้
2. ทักษะและกระบวนการ
3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

1) **ความรู้** ความรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความหมายกว้างขวางมาก ไม่มีใครที่จะสามารถเรียนทุกสิ่งทุกอย่างได้หมดและนี่คือปัญหาที่สำคัญ และรุนแรงมากของการเรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่พยายามจะให้เกิดการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในศาสตร์ที่ประกอบกันอยู่ในกลุ่มนี้ งานท้าทายของนักสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษาก็คือ ความสามารถที่จะคัดสรรสาระที่จะเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า จึงจำเป็นต้องรู้จักการใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกสาระที่จะเรียนเกณฑ์ในการพิจารณา ก็คือให้พิจารณาว่า สิ่งที่จะนำมาเรียนมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีหรือไม่ การคัดเลือกสาระเนื้อหา มิใช่อยู่

บนพื้นฐานของการที่จะให้ผู้เรียนเป็นนักประวัติศาสตร์ หรือเป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในความรู้ แต่เป้าหมายต้องเป็นไปเพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคม เข้าใจปัญหาสังคม เชื่อมโยงเข้ากับการดำเนินชีวิตของผู้เรียนและของผู้อื่นได้

2) ทักษะและกระบวนการ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วยทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้เป็นผู้รอบรู้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทักษะทางวิชาการ ได้แก่ ทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน และการคิด ซึ่งผู้เรียนต้องนำมาใช้ในการแสวงหาความรู้จัดการกับความรู้ การนำความรู้ไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่

การแสวงหาและจัดการกับข้อมูลความรู้ต่างๆ ทักษะด้านนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมรความสามารถในการอ่าน ศึกษา สืบค้นข้อมูล ความรู้ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าทางสังคมศาสตร์การสืบสวนความรู้รวมทั้งความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การคิดและนำเสนอแนวคิดต่างๆ ทักษะด้านนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด การจัดระบบข้อมูล การตีความ วิเคราะห์ สรุป ประเมิน และนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็นต่างๆ โดยสื่อสารออกมาในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการเขียน การพูดที่สื่อความหมายกับผู้อื่นบนพื้นฐานที่มีเหตุผลและหลักการ เพื่อจะใช้สนับสนุนและประกอบการพิจารณาตัดสินใจใดๆ ของบุคคลและสังคมได้อย่างฉลาดมีประสิทธิภาพ

การสร้างองค์ความรู้ใหม่ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ สร้างความรู้ที่เป็นความคิดรวบยอด และหลักการได้สามารถอธิบายความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลของเรื่องราวต่างๆ ได้ สามารถคิดอย่างมีวิจยารณญาณคิดสร้างสรรค์ศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ ของบุคคลและสังคมที่เราดำรงชีวิตอยู่ และนำไปสู่การนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา

ทักษะทางสังคม ได้แก่ การร่วมมือและการมีส่วนร่วมในสังคม การดูแลรักษา การเอาใจใส่ให้บริการ การมีส่วนร่วมในสังคมทักษะและกระบวนการกลุ่ม พัฒนาความเป็นผู้นำผู้ตามในการทำงานกลุ่ม เห็นคุณค่า เคารพตนเองและผู้อื่น ยอมรับในความคล้ายคลึงและความแตกต่างของตนเองและของผู้อื่น เคารพในทรัพย์สินและสิทธิของผู้อื่น เคารพในกฎ กติกาของกฎหมายและเคารพในความเป็นมนุษยชาติ และสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย

3) คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาทักษะเกี่ยวกับเจตคติ จริยธรรมและค่านิยมโดยผ่านประสบการณ์ การเรียนรู้และทักษะต่างๆ อย่างหลายหลาก ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับความเป็น

สมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย เช่น การรู้จักตนเอง ฟังตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย กตัญญู รักเกียรติภูมิของตนเอง เคารพเหตุผล มีความยุติธรรม ห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง จัดข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธี ยึดมั่นในความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิต และบริโภคที่ดี เห็นคุณค่าของการทำงาน การทำงานเป็นกลุ่ม การเคารพสิทธิของผู้อื่นเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศไทย เกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าอนุรักษ์ พัฒนา ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา

คุณภาพของผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์ต่างๆ หลายสาขา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะ กระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3

ศึกษาการใช้แผนที่ชนิดต่างๆ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเทคโนโลยี ลักษณะกายภาพประเทศไทยและกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม สภาพสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอด จนแนวทางการแก้ไขปัญหาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยและกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและประเทศ กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงตลอดจนแนวทางปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กับระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมเห็นความสำคัญของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมตลอดจนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการเสนอ แนวทางในการป้องกันแก้ไขอนุรักษ์พัฒนา สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคมของประเทศไทยและกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ศึกษาความเป็นมา ความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ การผลิต การใช้ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ บทบาทหน้าที่ของผู้บริโภค วิธีการเลือกบริโภค กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ระบบสหกรณ์ ระบบเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียง กลไกของราคา สถาบันทางการเงินในประเทศ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามหลักคุณธรรมสำหรับการผลิตและใช้ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ ได้อย่างเหมาะสม

ศึกษาการเมือง การปกครองของไทย ในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยเน้นในด้าน สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ สิทธิมนุษยชนและวิถีประชาธิปไตย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ศรัทธา ยึดมั่น การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพ เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ประเพณี วัฒนธรรมไทยตามวิถีประชาธิปไตย รวมทั้งนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสงบสุข

ศึกษาเรื่องของเวลา การแบ่งเวลา การเทียบศักราชในระบบต่างๆ การแบ่งยุคสมัย ในประวัติศาสตร์ของชาติ ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคก่อนสุโขทัย ด้านปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในการตั้งถิ่นฐานการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์การปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาไทย ท้องถิ่นก่อนสมัยสุโขทัย ถึงยุคปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นไทยเห็นคุณค่า ในความสามารถและความเสียสละของบรรพบุรุษ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ คือสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐานดังนี้

มาตรฐาน ส 4.1 : เข้าใจความหมายความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมา วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส 4.2 : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติ จากอดีตถึงปัจจุบัน ในแง่ของความสัมพันธ์ และการแลกเปลี่ยนของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นและมาตรฐาน ส 4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย ซึ่งแสดงรายละเอียด ดังตาราง 4

ตาราง 4 สารระการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สารระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม.1 – 3
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของ ไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความ ภูมิใจ และธำรงความ เป็นไทย	1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมศิลปวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทยใน ดินแดนประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและ เกิดความภูมิใจในความเป็นไทย 2. คิดวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจาก ภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา ของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ที่มา : กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 26)

การอนุรักษ์โบราณสถาน

1. ประวัติการอนุรักษ์โบราณสถาน

โบราณสถานโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรือง
ดั่งนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ รัฐบาลจึงได้ทำการคุ้มครอง
ปกป้อง รักษา โดยการใช้กฎหมายเพื่อลงโทษผู้ทำลายกฎหมายที่ใช้ครั้งแรกคือกฎหมายตรา
สามดวง ซึ่งนำมาใช้ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และ
เมื่อถึงรัชกาลที่ 5 ก็ยังคงใช้กฎหมายดังกล่าวแต่จะมีการชวนให้ประชาชนหันมาสนใจในเรื่อง
การรักษามรดกทางศิลปะ วัฒนธรรม โดยการจัดตั้งโบราณคดีสโมสร และจัดแสดงนิทรรศการ
ในปี พ.ศ. 2429 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 กำหนดให้รัฐบาลมีหน้าที่ดูแลรักษาโบราณสถาน
โบราณวัตถุ โดยให้ออกประกาศจัดการตรวจรักษาของโบราณ เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ.
2466 เพื่อคุ้มครองโบราณสถานโบราณวัตถุ และเมื่อรัชกาลที่ 6 เสด็จสวรรคต
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้ดำเนินการรักษามรดกวัฒนธรรมต่อ ในปี
พ.ศ. 2469 ได้มีพระราชดำริ ให้ถือว่าโบราณศิลปวัตถุเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้เพื่อ
การศึกษา และเป็นประโยชน์ด้านความรู้จึงได้ประกาศพระราชบัญญัติพิพิธภัณฑสถานขึ้น เพื่อเป็น
การรวบรวมโบราณวัตถุที่มีอยู่ที่ต่าง ๆ ให้มารวมกันอยู่ในพิพิธภัณฑสถาน และในปีเดียวกันได้มีการ
ลักลอบนำวัตถุโบราณออกนอกประเทศ จึงมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งโบราณและ
ศิลปวัตถุออกนอกประเทศ พ.ศ. 2469 โดยผู้ที่ต้องการจะส่งโบราณวัตถุออกนอกประเทศ
จะต้องได้รับอนุญาตจากราชบัณฑิตยสถานก่อน (กรมศิลปากร, 2533 หน้า 55-58) ในปีต่อมา
พ.ศ. 2476 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติจัดตั้งกรมศิลปากร สังกัดกระทรวงธรรมการ วันที่

3 พฤษภาคมและในปี พ.ศ. 2477 ได้ยกเลิกประกาศจัดการตรวจรักษาโบราณ พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งโบราณ และศิลปวัตถุออกนอกประเทศ พ.ศ. 2469 และพระราชบัญญัติจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนครแล้วตราพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2477 (กรมศิลปากร, 2534, หน้า 7 - 8) เมื่อถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงให้ความสำคัญโดยออกพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504 และยกเลิกพระราชบัญญัติที่ผ่านมาแล้ว จนปัจจุบันมีการคุ้มครองโบราณสถานโบราณวัตถุภายใต้พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นอกจากนี้รัฐบาลไทยได้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม จึงได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระราชานุญาตให้ประกาศ วันที่ 2 เมษายน ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และกันนั้นได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญา “องค์เอกอัครราชูปถัมภ์มรดกวัฒนธรรมไทย” แต่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ได้ทรงอุปถัมภ์บำรุงรักษาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทยหลายสาขาและประกาศให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปีเป็นวันอนุรักษ์มรดกไทยและเพื่อมีวัตถุประสงค์ ที่จะให้คนไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกไทยสาขาหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยรัฐบาลในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งกระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆ เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณของบรรพชนไทยที่ได้เสียสละอุทิศกายและใจ สร้างสรรค์มรดกไทยให้เราเป็นอนุชนไทยในปัจจุบันและเพื่อให้ประชาชนในแต่ละจังหวัดจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์มรดกไทยขึ้นเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ทรัพย์สินทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ (กรมศิลปากร, 2533, หน้า 8 - 14)

2. ความหมายของโบราณสถาน

คำว่า "โบราณสถาน" ในทางสากลหมายถึง อนุสรณ์สถานและบริเวณมิได้ครอบคลุมเฉพาะงานก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังหมายถึงสถานที่ตั้งของเมืองและชุมชนซึ่งพบหลักฐานของอารยธรรม ความหมายนี้มีได้จำเพาะงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังใช้กับผลงานตามความสำคัญที่มีผู้สร้างในอดีตและตกทอดมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน (นิคม มุสิกคามะ, 2538, หน้า 12 - 13)

โบราณสถานตามความหมายในพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 คือ อสังหาริมทรัพย์โดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติ

ของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีแหล่งประวัติศาสตร์และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530, หน้า 490) ให้ความหมายของโบราณสถาน ว่าหมายถึง สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง มีอายุกว่า 100 ปีขึ้นไป ส่วนความหมายของโบราณสถานในทางโบราณคดีหมายถึงสิ่งที่ยึดแน่นอยู่กับดิน และมีขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะนำเคลื่อน ที่ไปได้เมื่อเวลาจะศึกษาหรือหาหลักฐานใดๆ เกี่ยวกับโบราณสถานก็จะต้องไปศึกษายังสถานที่ ที่โบราณสถานนั้นตั้งอยู่ (ปรีชา กาญจนาคม, 2538, หน้า 11)

3. ประเภทของโบราณสถาน

การแบ่งประเภทของโบราณสถานสามารถแบ่งได้หลายวิธี โดยมีเกณฑ์การแบ่งแตกต่างกันไป เช่น แบ่งตามรูปทรง ดังกรมศิลปากร (2542 ค, หน้า 43 – 44) ได้แบ่งไว้ดังนี้

1. โบราณสถานที่เห็นรูปทรงชัดเจน ได้แก่ พระราชวัง ป้อม วังค่าย กำแพงเมือง คูเมือง เจดีย์ ฯลฯ ซึ่งบางแห่งอาจยังใช้ประโยชน์ได้ เช่น วัด พระราชวัง พระธาตุ เป็นต้น

2. ซากโบราณสถาน ได้แก่ สิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรมที่เคยมีรูปทรงและได้ใช้ประโยชน์มาแต่ในอดีตแต่ เนื่องจากชำรุดผุพังจนมองไม่เห็นรูปทรงชัดเจน โบราณสถานเหล่านี้ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกต่อไป แต่ยังมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น คูคันดิน (คูเมืองหรือกำแพง) เนินดินที่ปกคลุมเจดีย์ เนินดินที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยอนุสรณ์สถาน เป็นต้น

นอกนี้ยังแบ่งประเภทโบราณสถานตามลักษณะการใช้ประโยชน์ โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะตามหลักของปรีชา กาญจนาคม (2538, หน้า 12) ดังนี้

1. โบราณสถานที่ร้างแล้ว (dead monument) ได้แก่สิ่งก่อสร้างในสมัยโบราณที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ และไม่มีคนอยู่อาศัย หรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการก่อสร้าง เช่น วัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษาหรือวังโบราณที่ไม่มีเจ้านายประทับอยู่ เป็นต้น

2. โบราณสถานที่ยังไม่ร้าง (living monument) ได้แก่สิ่งก่อสร้างในสมัยโบราณที่ยังคงใช้ประโยชน์และยังมีคนอยู่อาศัยไม่รกร้าง เช่น วัดที่ยังมีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ หรือโบราณสถานที่ยังใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการก่อสร้างและยังมีคนอยู่อาศัยหรือเข้าไปใช้ประโยชน์

4. สาเหตุความเสื่อมของโบราณสถาน

กรมศิลปากร (2533, หน้า 2) อธิบายถึงสาเหตุการชำรุดหรือเสื่อมสภาพของโบราณสถานหลายประการสาเหตุที่คาดว่าทำให้เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพ แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. สาเหตุภายใน (intrinsic factors) หมายถึง กระบวนการเสื่อมโทรมของโบราณสถานซึ่งเกิดจากสาเหตุภายในตัวโบราณสถานเอง ได้แก่ ชนิดและคุณสมบัติของวัสดุที่

เป็นรากฐานของโบราณสถาน สถานที่ตั้ง ลักษณะโครงสร้างและน้ำหนักของโบราณสถาน การคำนวณความผิดพลาดทางด้านเทคนิคการก่อสร้างเป็นต้น

2. สาเหตุภายนอก (extrinsic factors) หมายถึง กระบวนการเสื่อมสภาพของโบราณสถานที่เกิดจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เคมี ชีววิทยา และจุลชีววิทยา สาเหตุเหล่านี้แบ่งได้ดังนี้

2.1 สาเหตุจากมนุษย์ เป็นศัตรูที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อโบราณสถาน ในลักษณะต่างๆ เช่น เก็บรักษาไม่ถูกต้อง การเคลื่อนย้าย การจับถือหรือจับต้องโดยขาดความระมัดระวัง และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การลักลอบขุดทำลายเพื่อหาวัตถุมีค่า ทำให้โบราณสถานโบราณวัตถุแตกหักเสียหายสึกกร่อน

2.2 สาเหตุจากธรรมชาติ ที่เกิดจากความชื้นและอุณหภูมิของอากาศที่มีผลต่อโบราณสถานทุกชนิด เช่น วัตถุจำพวกหินหรือวัตถุ ประกอบไปด้วยเซลล์ที่มีลักษณะดูดน้ำและความชื้นได้ดีเมื่อมีความชื้นสูง เซลล์ในวัตถุจะดูดน้ำเข้าไปทำให้เกิดการพองตัว และเมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น ความชื้นลดลงอากาศจะร้อนน้ำที่ดูดเข้าไปจะระเหยออกมาทำให้เซลล์หดตัว ถ้าติดต่อกันเป็นระยะเวลานานจะทำให้วัตถุนั้นชำรุด เสียรูปทรงไป แตกร้าหรือบิดเบี้ยว อีกประการหนึ่ง การที่ความชื้นถูกสะสมอยู่เป็นเวลานาน จะก่อให้เกิดเชื้อเห็ด รา สาหร่าย ตะไคร่ น้ำบนตัววัตถุได้ พวกเชื้อราจะดูดความชื้นทำให้วัตถุขาดความแข็งแรง ซึ่งอยากจะทำแก้ไขให้ดีขึ้นเหมือนเดิม จากจุลชีวฯ เช่น พวกเห็ด รา สาหร่ายตะไคร่น้ำ แบคทีเรียต่างๆ พวกนี้เกิดได้ดีในที่ที่มีความชื้นสูง คือ มีความชื้นสัมพัทธ์ตั้งแต่ 70 % ขึ้นไป และอุณหภูมิที่ค่อนข้างอบอุ่นมากกว่า ประมาณ 20–25 องศาเซลเซียส

5. ความหมายของการอนุรักษ์

ตามระเบียบของกรมศิลปากร ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 ระบุว่า การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ และรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

1. การสงวนรักษา หมายความว่า การดูแล รักษา ไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป

2. การปฏิสังขรณ์ หมายความว่า การทำให้กลับคืนสู่สภาพอย่างที่เป็นมา

3. การบูรณะ หมายความว่า การซ่อมแซม และการปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิมและที่สร้างขึ้นใหม่ (นิคม มูลิกะคามะ, 2538, หน้า 25)

กรมศิลปากร (2542, หน้า 63 - 64) ได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ ไว้ดังนี้

ซากโบราณสถาน ควรทำการอนุรักษ์ไว้ตามสภาพที่เห็นในปัจจุบัน หากการขุดแต่งและขุดค้นหาทางโบราณคดี ผู้รับผิดชอบต้องดำเนินการศึกษารูปแบบและบูรณะตามที่

หลักฐานปรากฏ หากมีความจำเป็นต้องต่อเติมชิ้นส่วนให้ทำได้แต่ต้องไม่เกิน 5 % ของเนื้อที่ และส่วนที่ต่อเติมนั้น จะต้องทำให้เห็นความแตกต่างของวัสดุเดิมและวัสดุใหม่ ทั้งนี้จะต้องกลมกลืนกับโบราณสถาน

ขั้นตอนดำเนินงานด้านการอนุรักษ์

นิคม มุสิกคามะ (2535, หน้า 69) ระบุว่าปัจจุบันพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดงานออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การประกาศขึ้นทะเบียน (registration) เป็นกระบวนการทางกฎหมายในการสำรวจจำนวนโบราณสถานและแหล่งที่ตั้งการประเมินค่า และจัดอันดับความสำคัญ การกำหนดขอบเขต การประกาศบัญชีโบราณสถานเพื่อให้การคุ้มครอง กำหนดโทษผู้ทำให้โบราณสถานเสียหาย

2. การตรวจและคุ้มครองโบราณสถานและสภาพแวดล้อม (protection) เป็นการควบคุมโบราณสถานขึ้นทะเบียน การห้ามทำการแก้ไข และการส่งเจ้าพนักงานไปตรวจสภาพ

3. การซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ตามสภาพเดิม (conservation) เป็นกระบวนการทางเทคนิคซึ่งมีหลักสำคัญในการบูรณะอยู่ 4 ประการ คือ การบำรุงรักษาวัสดุตั้งเดิมการรักษากระบวนการช่างฝีมือการรักษารูปของการก่อสร้างและการควบคุมสภาพแวดล้อมดั้งเดิม

4. การซ่อมบำรุง (maintenance) เป็นการบำรุงรักษาสภาพของโบราณสถาน และสิ่งแวดล้อมไว้ให้ปลอดภัยจากการกระทำของคน ธรรมชาติและผลกระทบต่างๆ

5. การบริการทางการศึกษา (education service) เป็นหน้าที่สุดท้ายในการจัดการสงวนรักษาโบราณสถาน บทบาทประการหลังสุดนี้เป็นปัจจัยและหน้าที่สำคัญที่สุดในสังคมปัจจุบัน

6. คุณค่าและประโยชน์ของโบราณสถาน

โบราณสถานนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมีคุณค่า และมีประโยชน์ในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครองสังคมและเศรษฐกิจ

1. ด้านสังคม ได้แก่ ทำให้เกิดความภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษของเราได้ร่วมกันสร้างไว้ทั้งได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และเป็นแหล่งให้ความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ตลอดจนความเป็นมาของคนในสมัยโบราณ

2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ช่วยให้ประชาชนมีรายได้และอาชีพเพิ่มขึ้น จากมีผู้มาท่องเที่ยว

3. การเมืองและการปกครอง ได้แก่ นำความเจริญและการพัฒนาหลายๆ ด้านเข้ามาสู่ท้องถิ่นและสร้างความเจริญในด้านอื่นๆ เช่น ทำถนน น้ำประปา ติดตั้งไฟฟ้า ให้แก่ท้องถิ่นที่มีโบราณตั้งอยู่ (กรมศิลปากร, 2542 ค, หน้า 42-43)

7. ภูมิหลังของอำเภอพระพุทธรบาท

ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอพระพุทธรบาท

สภาพทั่วไปของอำเภอพระพุทธรบาท ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดสระบุรี ระยะทางห่างจากจังหวัดสระบุรี ประมาณ 28 กม. ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 136 กม. พื้นที่ 29.6 ตร.กม. ครอบคลุม 4 ตำบล 32 หมู่บ้าน ของอำเภอพระพุทธรบาท คือ 1) ตำบลขุนโขลน หมู่ที่ 1 - 11 2) ตำบลพระพุทธรบาท หมู่ที่ 1 - 3, 5 - 13 3) ตำบลธารเกษม หมู่ที่ 1, 7, 8, 9, 10, 12 4) ตำบลพุดำจาน หมู่ที่ 7, 9

อาณาเขตอำเภอพระพุทธรบาท

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลธารเกษม ตำบลพุดำจาน

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลเขาวง ตำบลพุกวาง ตำบลหนองแก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลนายาว

ประชากรของอำเภอพระพุทธรบาท

อำเภอพระพุทธรบาท มีประชากร ณ วันที่ 30 กันยายน 2548 จำนวน 47,853 คน ข้อมูลจากฝ่ายทะเบียนเทศบาลเมืองพระพุทธรบาท สิ้นสุดปี 2548 แยกเป็น

- ผู้ชาย จำนวน 23,391 คน

- ผู้หญิง จำนวน 24,462 คน

การศึกษา และสถาบันการศึกษา

มีสถานศึกษาระดับต่างๆ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา	จำนวน 7 แห่ง
2. ระดับมัธยมศึกษา	จำนวน 3 แห่ง
3. ระดับ ปวช. ปวส.	จำนวน 2 แห่ง
4. ระดับอุดมศึกษา	จำนวน 1 แห่ง
5. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน	จำนวน 1 แห่ง

8. พระราชพงศาวดารพระพุทธรบาท

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ระบุศักราช 968 พรานบุญได้พบรอยพระพุทธรบาทเหนือยอดเขาสุวรรณบรรพต ซึ่งอยู่ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2163 - 2171) ทำให้สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงโสมนัสอย่างยิ่ง พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรรอยนั้น และทรงแน่พระราชหฤทัยว่าเป็นรอยพระพุทธรบาทอย่างแน่นอนเพราะประกอบด้วยลายลักษณะกัณฑ์และ อัญมณีประดับมรกต 108 ประการ ซึ่งตรงกับเรื่องที่ทรงทราบจากชาวลังกาว่ามีรอยพระพุทธรบาทในประเทศไทย เช่นเดียวกับในลังกา สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงเจริญพระราชศรัทธาเลื่อมใสยิ่ง ทรงกระทำสักการบูชาและพระราชทานที่ดิน

เพื่อสร้างเป็นพระอาราม โดยโปรดให้ช่างสร้างมณฑปยอดเดียวสวมพระบรมพุทธรูป กำหนดเป็นพุทธรูปเจดีย์ และสร้างพระอุโบสถ พระวิหารที่น่าสนใจอีกอย่างคือ โปรดให้มีการตัดถนนกว้าง 10 วา โดยตลอดจากพระพุทธรูปไปยังท่าเรือ ด้วยเทคนิคตะวันตก คือ โปรดให้ฝรั่งส่งกลองที่ทำเรื่อนั้นมีรับสั่งให้ตั้งพระราชนิเวศน์ฟากตะวันออกชื่อ พระตำหนักท่าเจ้าสนุก ส่วนพระมณฑปพระพุทธรูป และอารามนั้นก่อสร้าง 4 ปีจึงแล้วเสร็จ สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมเสด็จไปฉลอง มีมหรสพสมโภช 7 วัน (หนังสือที่ระลึก พระราชพิธียกจุลมงกุฏและสมโภชพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี, 2542, หน้า 165)

9. โบราณสถานที่สำคัญบริเวณพระพุทธรูป

วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2499 ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศยกฐานะ กิ่งอำเภอพระพุทธรูป มีโบราณสถานที่ยกกรมศิลปากร ได้จัดเป็นแหล่งศึกษาความรู้และสถานที่ท่องเที่ยวอันทรงคุณค่าอย่างยิ่งซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วดังนี้

1. พระพุทธรูป รอยพระพุทธรูป พระมณฑป พระวิหาร ฯลฯ
2. พระราชวังโบราณ (ตำหนักท้ายพิบูล) รากฐานพระที่นั่งต่างๆ
3. คันกันน้ำ (ทำนบศรีรัตนชัย) รากฐานกำแพงและท่อ
4. ชารทองแดง เชื้อกันน้ำ
5. ตำหนักธารเกษม รากฐานตำหนักและรากเกย
6. ตำหนักสระยอ รากฐานตำหนักและรากเกย
7. ถ้ำวิมารจักรี พระปรมาภิไธยย่อ จปร. ที่ผนังถ้ำ
8. ถ้ำประทุน พระเจดีย์ พระพุทธรูปพระฉาย
9. ถ้ำระฆัง พระพุทธรูปศิลา
10. ถ้ำมหาสนุก เทวรูปปูนปั้น พระสังกัจจายน์ พระปรมาภิไธย จปร. เหนือปากถ้ำ
11. เจ้าพ่อเขาดอก เทวรูปปูนปั้น 2 องค์
12. ถ้ำพระบาทใหญ่ พระพุทธรูปทำด้วยหินทราย ชิ้นส่วนพระพุทธรูปทราย ศิลา

จำหลักนูนสูง รูปบุคคลขี่หงส์ (ซำรูด)

โบราณสถานที่สำคัญทั้ง 12 แห่ง บำรุงรักษาดูแลโดยกลุ่มอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (คู่มือแนะนำเที่ยวพระพุทธรูปจังหวัดสระบุรี, 2545, หน้า 67-69)

จากภูมิหลังของอำเภอพระพุทธรูปดังกล่าวสรุปได้ว่า อำเภอพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี มีอาณาเขตการปกครอง 4 ตำบล และอำเภอพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี ยังเป็นแผ่นดิน ที่สั่งสมมรดกทางพระพุทธศาสนา มรดกของชาติของแผ่นดินแหล่งโบราณศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

จิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

1. ความหมายของจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

การศึกษาจิตสำนึกเริ่มต้นเมื่อศตวรรษที่ 19 เรียกว่าเป็นศาสตร์แห่งจิตสำนึก เนื้อหามุ่งเน้นไปที่ความตระหนักโดยใช้การวิเคราะห์ และการพิจารณาความคิดเห็น ในปัจจุบัน นักจิตวิทยายอมรับจิตสำนึกในฐานะเป็นโครงสร้างทางความคิดที่ลึกซึ้ง

จิตสำนึก คำนี้มีความหมายหลายนัย ในทางสาขาวิชาหมายถึงสภาวะรู้ตัว เช่น รู้ตัวที่กำลังคิดอะไร จิตสำนึก ส่วนความหมายในทางการเมือง หมายถึงสภาวะทางจิตที่รู้ตัว หรือไม่รู้ว่าความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนกำลังสอดคล้องใช้ประโยชน์ของตนเอง หรือชนชั้นอื่น (กาญจนา แก้วเทพ, 2527, หน้า 211)

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2541, หน้า 39) ได้อธิบายความหมายของคำว่า จิตสำนึก ไว้ว่าเป็นความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกที่รวมได้ร่วมเสียที่มีต่อสังคม สามารถโยงปัญหาของสังคมเข้ากับงานของตนมีบทบาทต่อปัญหาเหล่านั้น และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาของสังคม หรือวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพา จิตสำนึกในความหมายเชิงสังคมศาสตร์ที่นำมาใช้ในงานวิจัยนั้น จะให้ความหมายในทางที่เป็นการอธิบายถึงสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความรู้ เจตคติและพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งต่างๆ (นิภา สุขพิทักษ์, 2536, หน้า 7)

สรุป จิตสำนึกคือ ความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกที่สนใจหรือตั้งใจ ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน

2. ความสำคัญของจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

จิตสำนึกมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ทางด้านความคิด เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรู้หรือเกิดความรับรู้ของจิตสำนึกเป็นหลัก เช่น การรับรู้ (perception) ความทรงจำ (memory) ความมีเหตุผล (reasoning) และการใช้ปัญญา (intellect) ด้านความรู้สึกเป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึกจะเป็นสิ่งกระตุ้น “ความคิด” อีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของจิตสำนึกที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือลบ เป็นต้นและส่วนที่เป็นด้านการปฏิบัติหรือการกระทำก่อให้เกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือปฏิบัติการตอบสนอง เมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้น เป็นพื้นฐาน กาญจนา แก้วเทพ (2527) และไตรรงค์ เฉวียงหงส์ (2544) การพัฒนาแบบวัดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทสำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมนึก ปัญญาสิงห์ (2541) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นกุญแจสำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท โดยเฉพาะโครงการการพัฒนาที่เน้นชุมชนเป็นฐาน สาระสำคัญสูงสุดของการทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้อยู่ที่การวิเคราะห์ตีความหมาย แต่อยู่ที่การลงมือปฏิบัติและกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง พื้นฐานขององค์ประกอบเหล่านี้ คือ ความร่วมมือร่วมใจ การ

ประสานงาน ความรับผิดชอบร่วมกัน ความพยายามร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่ราบรื่นและกลมกลืนกัน การมีจิตใจมุ่งมั่นร่วมกันทำงาน และการลงมือปฏิบัติดำเนินการร่วมกัน

3. แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

เพื่อให้เกิดความรู้สึกความเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญ เห็นคุณค่าของโบราณสถานเกิดความรู้สึกที่ดี รักและผูกพัน ภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ร่วมมือกันอนุรักษ์โบราณสถานและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่นของตน ตามหลักสูตร เรื่อง อนุรักษ์พระพุทธรูปที่มีรายละเอียดดังนี้ กรมวิชาการ (2544 ก, หน้า 49)

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม ศิลปวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประเทศไทยในดินแดนประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเกิดความภูมิใจในความเป็นไทย

2. คิดวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

แนวทางการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร เรื่อง อนุรักษ์พระพุทธรูป เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน จากแนวคิดของกรมวิชาการ (2545)

1. จัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

2. จัดการเรียนการสอน โดยการให้วิทยากร และผู้รู้ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ร่วมกับครูในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง อนุรักษ์พระพุทธรูป

3. จัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมกลุ่ม ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแล้วนำมาอภิปรายซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

4. จัดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง โดยการนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ ตามแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ

5. จัดการเรียนการสอน โดยการสอดแทรกให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่า รักและผูกพันภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่นของตน

6. จัดการเรียนการสอน โดยการให้ผู้เรียนจัดทำ และจัดแสดงผลงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้ตระหนักในคุณค่า การอนุรักษ์จะต้องมองภาพรวม คือ ธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ชุมชน คุณค่าของคน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดการอนุรักษ์ไม่มองเพียงทางด้านกายภาพเท่านั้น แต่ต้องมองชุมชน ถ้าชุมชนเข้มแข็งชุมชนก็จะช่วยกันดูแลรดกทางวัฒนธรรมนี้ไว้ได้

สุรัตน์ วราจรัตน์ (ม.ป.ป., หน้า 94-95) การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีดังนี้

1. การศึกษาโบราณสถานเพื่อเข้าใจคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม และผลที่ได้รับ หากไม่มีการอนุรักษ์ การศึกษานี้มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวโบราณสถานหรือตัว ศิลปกรรมกับชุมชน มิใช่อธิบายเฉพาะตัวรูปแบบสถาปัตยกรรมหรือโบราณสถานแต่เพียง อย่างเดียว การศึกษาแนวนี้เป็นการศึกษาโบราณสถานในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติ ศาสตร์ที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นและในฐานะที่โบราณสถานแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ชีวิตชุมชน สังคม ได้แก่ การเป็นที่พึ่งทางใจ การเป็นแหล่งรายได้จากนักท่องเที่ยว การศึกษา มิตินี้เชื่อว่าเป็นผลดีต่อการสร้างจิตสำนึกเร่งรัดให้มีการอนุรักษ์

2. ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้าใจคุณค่าของการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อรักษา คุณค่าโบราณสถานนั้น การประชาสัมพันธ์จะต้องคำนึงถึงสื่อและกลุ่มเป้าหมาย ที่ต้องการให้ เข้าใจและเป็นแนวร่วมในการรณรงค์

5. กิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน ทำได้หลายแนวทาง ชื่นใจ บุษชาธรรม (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของผู้ประกอบ การธุรกิจท่องเที่ยวบริเวณชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี ให้ความหมายว่า ความร่วมมือของ ประชาชนในอันที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้เกิดจากความพอใจส่วนตนที่จะ ร่วมมือกับบุคคลอื่นในกลุ่มที่จะเกิดแนวทางการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ชุติมา เวทการ, และคนอื่นๆ (2545) ได้แก่

1. การอธิบายซ้ำ เพื่อให้เกิดความอยากรู้และมีคำถามตามมา
2. สร้างความเข้าใจใหม่ในบริบททางวัฒนธรรมสังคมปัจจุบันว่ามีคุณค่า และสามารถปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ เป็นการสร้างความภาคภูมิใจ โดยอาศัยปัจจัยขององค์ ความรู้เดิมมาเป็นแนวทางในการสร้างค่านิยมอนุรักษ์ และพัฒนาเพื่อสืบทอดคุณค่า โบราณสถาน
3. ใช้สื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ ประสพการณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อกระตุ้นให้เห็น คุณค่าของการอนุรักษ์ หรือผลเสียของการขาดการอนุรักษ์
4. จัดทัศนศึกษาแหล่งความรู้ที่มีการจัดการเรียนรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน
5. จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เป็นการสร้างเงื่อนไข โดยใช้ การทำงานเป็นสื่อการเรียนรู้และบ่มจิตสำนึกในการอนุรักษ์ เช่น จัดแสดงผลงานของนักเรียน เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงจิตสำนึกในการอนุรักษ์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จารุชา กะภูทิน (2544, หน้า 11) ได้สรุปความหมายไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลจากการเรียนรู้ด้วยเนื้อหาวิชา ทักษะ และสมรรถภาพทางสมองด้านต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับจากประสบการณ์ทั้งปวงจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา

ทยากร อินทร์อุดม (2547, หน้า 8) ได้สรุปความหมายไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง การวัดผลทางด้านการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบเพื่อทราบถึงความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทราบถึงพฤติกรรมและประสบการณ์ของนักเรียน หลังจากที่นักเรียนได้เรียนได้ปฏิบัติมาแล้ว

สรุปได้ว่า ความสามารถ ทักษะและความรู้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่บุคคลที่ได้รับประสบการณ์ ทั้งที่ครูกำหนดให้ และจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งอาจเป็นผลมาจาก ความสามารถทางร่างกายและสมองเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

2. วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พิสนุ ฟองศรี (2549, หน้า 241) ได้กล่าวว่า วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ ไม่ว่าจะสร้างขึ้นเพื่อการประเมิน การวิจัย หรือเพื่อการเรียนการสอน ฯลฯ เพื่อวัดระดับความรู้ของนักเรียนว่าอยู่ในระดับใด

สมบุญรณ์ ดันยะ (2545, หน้า 143) กล่าวว่า การออกข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในวิชาสอน จะผูกพันหรือใกล้ชิดกับข้อสอบที่ครูสร้างขึ้น แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเภทที่ครูสร้างขึ้นมีหลายแบบ

แบบทดสอบที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน เพราะเป็นแบบทดสอบที่สามารถจำแนก ระดับความรู้ต่าง ๆ ได้ดีกว่าแบบทดสอบประเภทถูก-ผิด หรือแบบทดสอบประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าสร้างให้มีมาตรฐาน แบบทดสอบประเภทหลายตัวเลือกจะสามารถวัดระดับ การเรียนรู้ในขั้นสูง (เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2549, หน้า 224)

สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้เลือกการนำเอาแบบทดสอบ ที่เป็นลักษณะข้อสอบแบบเลือกตอบ มีทั้งคำตอบถูกและคำตอบผิด ข้อสอบเลือกตอบจะมี คำตอบไว้ให้ก่อน และผู้ตอบเลือกตอบตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่ง ที่มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก จะเป็น ลักษณะ ก ข ค ง ตามลำดับ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตร เรื่อง รัชพระพุทธรบาท ด้านโบราณสถาน สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้เกิดความเข้าใจและข้อค้นพบต่างๆ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางด้านการพัฒนาหลักสูตร และทางด้านอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

กรรณิกา ปัญจะมูล (2540, บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความคิดเห็นในระดับสูง ด้านความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานขณะที่มีความคิดเห็นด้านความรู้เกี่ยวกับการได้รับข่าวสารในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่ทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพของบิดาหรือผู้ปกครอง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และพบว่าการได้รับข่าวสารเป็นปัจจัยที่ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สุกัญญา ร้อยพิลา (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ คือร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อน และหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างไรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรที่นำมาทดลองใช้พบว่า นักเรียนมีความพอใจในเนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก นักเรียนคิดว่าเนื้อหาของเรื่องที่เรียนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นคนอีสาน และรักท้องถิ่นอีสานมากที่สุดและนักเรียนชอบสื่อที่ครูนำมาใช้สอนเรื่องนี้มากที่สุด

เรืองแสง ทองสุขแสงเจริญ (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการรับรู้ปัญหาและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานของประชาชนในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาซึ่งผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ปัญหาแหล่งโบราณสถานระดับสูงในเรื่องต่อไปนี้

1) ปัญหาแหล่งโบราณสถานมีสาเหตุมาจากมนุษย์ 2) ปัญหาแหล่งโบราณสถานอันเกิดจากการลักลอบขุดค้น 3) ปัญหาแหล่งโบราณสถานรกร้างไม่มีผู้ดูแล ด้านการมีส่วนร่วมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในลักษณะพบปะพูดคุยกันในหมู่บ้าน ชักชวนเพื่อนบ้าน ร่วมกันรักษาและร่วมกิจกรรมอนุรักษ์โบราณสถาน

มาเรียม นิลพันธุ์, และศิรีบุญ จงวุฒิเวศย์ (2542, หน้า 7 - 51) ศึกษาเรื่องหลักสูตรฝึกอบรมอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (อส.มศ.) พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วย ความสำคัญ และคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่น วิธีการดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุ บทบาทหน้าที่ของ (อส.มศ.)

และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับโบราณสถานโบราณวัตถุที่ อ.สม.ศ. ควรรู้และการสร้างจิตสำนึกในการทำงานอาสาสมัคร

อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544, หน้า 45) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตร เพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่านักเรียนและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี 2) การสร้างหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหาและแผนการสอน 10 แผนการสอน ขอบข่ายเนื้อหาประกอบด้วยประวัติความเป็นมาลักษณะทั่วไปของเพลงอีแซวและขั้นตอนการแสดงเพลง ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้อง และเหมาะสม 3) การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพังม่วง สอนโดยปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับผู้สอนและผู้วิจัยเป็นเวลา 60 คาบ และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพลงอีแซว สามารถแสดงเพลงได้ให้มีความน่าสนใจ และคำอธิบายรายวิชาให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน

ชีวรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545, หน้า 3) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ อำเภออุ้มถ้อง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการพัฒนาพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และแผนการสอนผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียน โดยมีการสอนร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้สอน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน อ.สม.ศ. และผู้รู้ในท้องถิ่นผลการประเมินปรับปรุง พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุอำเภออุ้มถ้องก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กานต์นารี เชี่ยวพานิช (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร มัคคุเทศก์น้อยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนท้ายพิบูล (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 68) จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่านักเรียนสามารถจัดทำผลงานได้อย่างสวยงาม มีความคิดสร้างสรรค์ นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อหลักสูตร เนื้อหาในหลักสูตรเหมาะสม และผู้สอนกับนักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเพิ่มระยะเวลาในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้และมีการปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับเนื้อหา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

โจคิเลโท (Jokileto, 1986, p. 49) ได้ทำการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของงานสถาปัตยกรรม : การร่วมมือกันในการเสนอความคิดเห็นของอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลี ต่อความคิดในการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม ซึ่งวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือการสำรวจประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชาติต่างๆ ดังกล่าวที่เกี่ยวกับ อาคารเก่าทางประวัติศาสตร์อนุสาวรีย์และสถานที่อื่นๆ โดยเป็นการปลูกฝังในลักษณะข้ามชาติเกี่ยวกับความคิดและหลักการต่างๆ ที่มีต่อการอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งศึกษาเฉพาะสถานที่ต่างๆ ดังนี้ คอลอสเซียม (Colosseum) ในกรุงโรม, วิหารดูแรม (Durham Cathedral) ในอังกฤษ, วิหารแมคคีบูร์ก (Magdeburg Cathedral) ในปรัสเซีย และอาคารมาเดอลีนแห่งเวสเลย์ (The Madeleine in Vezeley) ในฝรั่งเศส

มู (Moore, 2000, p. 1437) ศึกษาเรื่องครูกับการเข้าร่วมสัมมนาการเรียนรู้อันพื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ของการพัฒนา เพื่อเป็นพื้นฐานแห่งพิพิธภัณฑศิลป์ที่มีการบริการซึ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรขั้นพื้นฐานทางด้านศิลปะสำหรับครูมืออาชีพ โดยการสำรวจครูซึ่งยังมีความไม่แน่นอนด้านการใช้โครงสร้าง และนวัตกรรมขั้นสูงในการจัดการสอนศิลปะ ซึ่งครูมีความพร้อม และสะดวกในการเปลี่ยนแปลงในการใช้โครงสร้างและนวัตกรรมใหม่ๆ ทางด้านบทบาททางวรรณกรรมวรรณคดี คุณลักษณะ กลยุทธ์และทักษะตามความต้องการเพื่อพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเป็นครูมืออาชีพ เพื่อเป็นการพัฒนาบทบาทของครู มีการฝึกฝนซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเกิดความชำนาญ ซึ่งพื้นฐานทางการวิจัยเหล่านี้มุ่งเป็นพื้นฐานเพื่อการออกแบบหลักสูตรที่จะใช้ต่อไปสำหรับปีที่ 3

วิทเทอร์ (Wither, 2000, p. 2176) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดพื้นฐานทางการศึกษามีจุดประสงค์ เพื่อพิจารณาข้อมูล เพื่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา YVLEI ซึ่งพบว่า ทางโรงเรียนมีการวิเคราะห์ถึงพื้นฐานของหลักสูตรว่าควรจะปรับปรุงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และทำให้เด็กเกิดความคิดโดยใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนจากตัวเด็กกับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ด้วย จัดหาโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนซึ่งหลักสูตรนี้ได้พัฒนาทุกระดับโดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นในเรื่องของระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยการร่วมกันจัดระหว่างครู สมาชิกของชุมชนนักเรียนซึ่งผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของโรงเรียน

จากการศึกษาสาระสำคัญของทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือและเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรต้องมีการพัฒนาทั้งนี้เพื่อให้ทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาที่สนับสนุน การศึกษาด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ตามมาตรา 23 กล่าวว่า การจัดการศึกษาทั้งใน ระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาดตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับคือ ความรู้เกี่ยวกับตัวเอง และความสัมพันธ์ตนเองกับสังคม ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของ สังคมไทย 2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทวาระแห่งชาติที่กำหนดให้ สืบทอด และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยไว้ในแผนงานหลักต่าง ๆ และแผนงานหลักหนึ่ง ที่สนับสนุนนโยบายการศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าวคือ แผนงานหลักที่ 8 ว่าด้วยเรื่องการเชิดชูคุณค่า มรดกทางวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายในระยะเร่งด่วน ข้อหนึ่งคือ การนำคุณค่าของมรดกและ วัฒนธรรมไปบรรจุไว้เป็นสาระหลัก ในการเรียนการสอนทุกระดับชั้นการศึกษา